

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

PUDUNGWANA 2012

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 19.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Bala dintlha tse hlahellang leqepheng lena ka hloko PELE o qala ho araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele moo ho hlahiswang dikahare tsa pampiri leqepheng la 3, ebe o kgetha dinomoro tsa dipotso dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Bala dipotso tseo ebe o kgetha tseo o batlang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe dikarolo tse NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Padi/Nobele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso tse PEDI feela tseo matshwao a tsona a etsang mashome a supileng (70) ha a kopanngwa. Dipotso di kgethwe DIKAROLONG tse PEDI tse fapaneng. Ho arajwe potso e le NNGWE mofuteng wa sengolwa ho e MMEDI eo o ithutileng yona.

KAROLO YA A:	Padi/Nobele
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama
KAROLO YA C:	Palekgutshwe
KAROLO YA D:	Dithothokiso
5. Badisisa ditaelo TSOHLE tse hlahiswang qalehong ya karolo e nngwe le e nngwe ka tlhoko.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng LE LETJHA.
8. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.
9. Sebedisa bonyane metsotso e 60 karolong e nngwe le e nngwe.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le reretswe ho thusa mohlalobuwa ho kgetha dipotso tseo a lakatsang ho di araba ntle le ho qobelleha hore a bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	5
KAPA			
2. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	5
KAPA			
3. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	7
KAPA			
4. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	7
KAPA			
5. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	8
KAPA			
6. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	9
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:		35	
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
7. <i>Sefi</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	11
KAPA			
8. <i>Sefi</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	11
MATSHWAO OHLE A K AROLO YA B:		35	
KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE			
<i>Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
9. <i>Modia</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqoqo	35	13
KAPA			
10. <i>Modia</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	13
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:		35	
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO			
<i>Araba dipotso tse DING LE TSE DING TSE PEDI.</i>			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
11. <i>Diteboho</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	15
KAPA			
12. <i>Mantaha Hoseng</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	16
KAPA			
13. <i>Lefu la morena George VI</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	17
KAPA			
14. <i>Ho se tshepahale</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	18
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D:		35	
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:		70	

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (√)
A: PADI/NOBELE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–6	1	
KAPA			
B: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	7–8	1	
KAPA			
C: PALEKGUTSHWE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	9–10	1	
KAPA			
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	11–14	2	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA		2	

ELA HLOKO: O tshwanetse hore o be o arabile dipotso tse PEDI tse tswang dibukeng tse PEDI tse fapaneng tseo o ithutileng tsona selemong sena.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE

O botsitswe dipotso tse TSHELETSENG karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehleng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena.

POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa ka moo *kgohlano le tharahano* di hlahiswang kateng paleng ena.

[35]**KAPA****POTSO YA 2: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

1	Ngwana a phakisa a kgutla thomong ya mmae. 'Mme ntate o re haebenyangeng ke o bolelle hore ba tlole tsamaya le ntate Seporo, ha ke tsebe hore ba ya hokae. O itse ke o bolelle hore o mphe ponto tse pedi ka mokotlaneng o ka lekeseng la hae; o re lekese ha a le notlela. O itse o shebe ka mora lemati ka ntlolong yane e kgolo.'
2	'Jwale o reng ka moeti enwa, ha e le moo a se a batla tjhelete? Nna ebile le ho e tseba ha ke e tsebe tjhelete eo.'
3	Tjhe, mosadi wa batho a fela a ya lata tjhelete ka phaposing e kgolo, a siya moeti pela monyako mona a ntse a dutse setupung ka ntle.
4	'Basadi, bona jwala o bo tshabe ...! Ke re monna a tla a nteka, haesale a fihla mona o duletse leting, le masimong ha a sa ya. O fihla mona le masiu ... le tjhelete ena e kanakana ke maketse hore e tswa kae. Ka Bakwena ba ntswetseng re tla utlwa tse ding haufinyane ...!!!' A bua jwalo a neha ngwana tjhelete e batlilweng.
5	'Tjhe bo, mme o se ke wa tshwenyeha,'... Ke Sekgukguni eo ... 'ke tla mo emela. Le ha nka robaletsa ha ho lebote. Be, ekaba motho a ka fumana mopotjwana kae haufi moe? Ke utlwa hore ehlile ke omme.' Ekare monna a ka nyorolla ka mahleu.'
6	Mmadieketseng a ithaopa a re o tla mo latela mahleu kaekae tlasenyana mane, hobane le Dieketseng haesale a eya ho ntatae kwana.

- 2.1 Ngwana eo ho buuwang ka yena seratswaneng sa 1 o ne ronngwe ha mang? (1)
- 2.2 Fana ka lebitso la mophetwa ya neng a ilo bitswa? (1)
- 2.3 Hantlentle moeti eo ho buuwang ka yena seratswaneng sa 2 ke mang? (1)
- 2.4 Ke leqheka lefe leo baphetwa bao o ba boletseng ho 2.2. le 2.3 ba ileng ba le etsa ho fumana tjhelete ena eo ba e tsekisanang? (2)

- 2.5 Bolela mabaka a mabedi a ileng a susumetsa mophetwa, eo o mmoletseng ho 2.3 hore a tlohe ha hae a ye Foreisetata? (2)
- 2.6 Bolela diketso tse pedi tseo o ka reng baphetwa bao o ba boletseng ho 2.2. le ho 2.3, ba tshwana ka tsona. (2)
- 2.7 Ho fumana tjhelete ha Mananyetsa, ho ile ha fetola bophelo ba hae jwang? Fana ka dintlha tse pedi. (2)
- 2.8 Ho na ha pula ho ne ho thuse Sekgukguni jwang mohla a neng a batla Mananyetsa ha a ne a qeta ho tswa ka lebitleng? (2)
- 2.9 Pele boMananyetsa ba qhekanyetsana, ba ne ba kgolwa hore ho se tshwane ke hofe pakeng tsa batho ba Foreisetata le ba Transefala? (1)
- 2.10 Mmadieketseng o bua a le mong temeng e ka hodimo. Hana sena se bitswang? Bohlokwa ba sona ke bofe? (3)
- 2.11 Sepheo sa Sekgukguni sa ho lahla seeta sa bobedi tseleng ha a ne a le mohlaleng wa Mananyetsa e ne e le sefe? (2)
- 2.12 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Ha Sekgukguni a fumane hore mokotla wa tjhelete o nyametse ha hae, o ile a tloha Koppies ka tekesi ho leba Pimville ha Mananyetsa. (2)
- 2.13 Sekgukguni o na le tumelo ya hore monna a ka rua, a ba a atleha ha .... Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
A A iphedisa ka boshodu.
B A sebeletsa monna e mong.
C A sebetsa mmoho le banna ba bang.
D A itshebetsa a sa sebeletse monna e mong. (2)
- 2.14 Diketsahalo tsa pale ee ke tsa mehleng efe? Tshehetsa ka diketsahalo tse pedi ho nnetefatsa karabo ya hao. (3)
- 2.15 Nehelana ka diketsahalo tse pedi paleng ena tse dumellanang le mantswa a reng, 'dithoto ke lefa la ba bohlale'. (2)
- 2.16 Na o ka re Mananyetsa le Sekgukguni e ne e fela e le metswalle? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.17 Na o ka re mongodi o phethetse pale ee hantle? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.18 Nakong eo Mmadieketseng a neng a ithaopile ho ya rekela Sekgukguni mahleu (jwala), Sekgukguni o ile a sebedisa monyetla oo ho utswa mokotla wa tjhelete. Ketso ena ya hae ya hore a sebedise boithaopo ba Mmadieketseng hampe, e etsa hore o ikutlwe jwang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]**KAPA**

POTSO YA 3: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa ka moo *kgohlano le tharahano* di hlahiswang kateng paleng ena.

[35]**KAPA****POTSO YA 4: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla di latela.

... ya ratehang

Ke ka pelo e bohloko ke o ngollang lengolo lena. Ke kopa hore o ikenye dieteng tsa ka ha o le bala; mme o tla utlwisisa ka moo ke ikutlwang ka teng. Ke kopa hore o se mpone jwalo ka motho ya fokolang, hoba tsena kaofela ke di etsa ka tlasa maikutlo ao ke lekileng empa ka hloleha ho a hlola. Ke o ngolla tjena ke o jwetsa hore ke a o rata, mme ke tiile. Nka thaba ho tseba hore le wena o ikutlwa feela jwalo. Ke a tseba hore pelo ya hao e ho mang; le ha re sa kopane jwale ho ba ntho e le nngwe, ke dumela le ho tshema hore ka tsatsi le leng re tla ba ntho e le nngwe, mme re arohanngwe ke lefu feela. Ke kopa hore o nahane ka ntho ena hantle. Sefe le sefe seo o nahanang ke le sona tseba hore ke tla dula ke o rata.

...

- 4.1 E be lengolo lee le ka hodimo le:
- 4.1.1 Ngotswe ke mang? (1)
- 4.1.2 Le lebisitswe ho mophetwa ofe? (1)
- 4.2 Bolela lebaka le ileng la etsa hore mophetwa ya ngolletsweng, a se amohele ditaba tsa lona? (1)
- 4.3 Bolela dintho tse pedi tseo Mmadito a ileng a re Firi a di etse pele a mo todisa ka ditlhare. (2)
- 4.4 Ke dintho dife tse pedi tseo Hlomi le Lerato ba neng ba tshwana ka tsona ha ho tluwa ditabeng tsa thuto? (2)
- 4.5 Setswalle sa Firi le Mmadito se ile sa ba le ditlamorao dife tse bosula ho Hlomi? (2)
- 4.6 Ke diketso dife tse pedi tseo Botjha a ileng a di etsa tse sa tshwaneng le tse neng di etswa ke Lerato? (2)
- 4.7 Ka dintlha tse tharo akaretsa mantswe a ho qetela a Lerato ho Hlomi pele a hlokahala. (3)
- 4.8 Lengolo le ka hodimo le ile la baka kgohlano ya mofuta ofe ho mophetwa ya neng a le ngolletsweng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

- 4.9 Ke Nnete kapa Mafosi hore mohla Hlomi a neng a mametse puisano ya Mmadito le Firi, e ne e se lekgetlo la pele Mmadito a sebetsa Firi ka ditlhare? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.10 Ke Nnete kapa Mafosi hore Lerato ke mophetwa ya ntlhanngwe? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.11 Mohanyetsi ke ofe paleng ee? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- 4.11.1 A Botjha
B Tshiu
C Hlomi
D Dineo (2)
- 4.11.2 Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (1)
- 4.12 Molaetsa wa mongodi ke ofe paleng ee? (2)
- 4.13 Puo e reng, 'Sekgukguni se bonwa ke sebatladi' e tiiswa ke ketsahalo efe paleng ee? (2)
- 4.14 Qetellong Hlomi o ile a ratana le Dineo a ba a mo nyala. Na ketso ena ya hae e mo totobatsa e le mophetwa ya jwang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.15 Ketso ya Mmadito ya hore a sebetse Lerato ka ditlhare hore a rate Firi, empa e le motswalle wa mme wa Lerato, e mo senola e le mophetwa wa semelo sefe? Hobaneng o rialo? (3)
- 4.16 Na o ka re diketsahalo tsa pale ee, di dumellana le lebitso la yona? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

[35]**KAPA****POTSO YA 5: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa ka moo **kgohlano le tharahano** di hlahiswang paleng ena kateng. (3)

[35]**KAPA**

POTSO YA 6: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

- 1 'Aubuti eo wa hao ke moruti wa kereke efe?'
'Ke moruti wa Ilizwe Mission Church hona moo'.
'O ... o, ke a bona'.
- 2 'Feela se ileng sa ntshosa ke ha maobane mona ho ne ho fihla banna ba bararo, ba dihanyata ba bonahalang eka ke dinokwane. Ba fihlile mona ba mpoella hore ba ronngwe ke yena aubuti hore ke shebe metsamao ya hao, le hore ha nka fumana sebaka, ke o thethefatse hobane ba rata ho o hlahlobisisa hantle o sa ile le sephume sa boroko'.
- 3 'Ke a bona hore o ne o hlile o leka ka matla ho phethisa ditaelo tseo tsa bona. Se mmakatsang ke hore na o ba tshepile hakae batho bao, empa o le sehlwela se nang le boiphihlelo?'
- 4 'Ako leke ho utlwisisa hle, Fernando!' A thothelwa ha bohloko ha a elellwa hore Chikano o leka ho mo etsa se seng sa dira tsa hae.
'Ke ne ke tshwanetse ho ba tshepa hobane nna le aubuti, re a thusana mosebetsing ona wa ka. Etswe, ba ne ba ile ba itsebisa ka mokgwa wa teng oo nna le yena re o tsebang' ...

- 6.1 Mophetwa eo Chikano a buang le yena seratswaneng sa 1 ke mang? (1)
- 6.2 Puisano ena ya bona e etsahalla naheng efe? (1)
- 6.3 Nehelana ka mabaka a mabedi a entseng hore Chikano a ye naheng eo o e boletseng ho 6.2. (2)
- 6.4 Hantlentle Chikano o sebetsa mosebetsi ofe? (1)
- 6.5 Chikano ha a fihla hoteleng ya Riwezoni naheng eo o e boletseng ho 6.2, o ingodisitse e le mang, ya tswang hokae? (2)
- 6.6 Leeto la Chikano la ho ya naheng eo o e boletseng ho 6.2, le bile le ditholwana dife tse bosula le tse monate? (2)
- 6.7 Ho tswana ke hofe diketsahalang tse pedi tseo Paliya Kaluyanda a pholositseng Chikano ho tsona? (2)
- 6.8 Ka dintlha tse tharo akaretsa ditaba tsa bohlokwa puisanong ya mobishopo Biala le Katriena, mohla Biala a mo fumanang a na le Chikano. (3)

- 6.9 Bolela hore dipolelo tse latelang ke *Nnete* kapa *Mafosi* o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
- 6.9.1 Ho hloka boikemelo ha mobishopo Biala, ke hona ho mo entseng hore a kene mokgatlong wa Bana ba Phiri. (2)
- 6.9.2 Bofokodi bo boholo ba Chikano mosebetsing wa hae, e ne e le ho rata dikgarebe. (2)
- 6.10 Mantswe ana ao Ramaqiti a a lebisitseng ho Dirisang le Nasala, a mo senola e le motho wa semelo sefe? (2)
- 6.11 Ke mophethwa ofe ho ba latelang, eo o ka reng ke lehlabaphiyo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
- A Sister Ruth
B Amanda Zamiya
C Palayi Kaluyanda
D Dirisang (3)
- 6.12 Mophetwa wa sehlooho ke mang paleng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 6.13 Hlalosa hore polelo ena, 'Nonyana tsa lesiba le le leng di fofa mmoho', e nnetefala jwang bophelong ba Nasala le Ramaqiti. (2)

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Nkang mabokoso ao kapelenyana pele Zero le Nongozi ba fihla mona!' Ramaqiti a bua jwalo a supile mabokoso a tsheletseng a tjehelete, a nto tonela Chikano mahlo a tlohang ditlhase.

'Ebang e ne e se ka Dirisang enwa wa sehole ya ratang ho sala le lona mona, ke ne ke tliilo le bolaya kaofela ha lona mmoho le yena Nasalanyana enwa wa sephoqo'. Ke yena eo a ntse a suma ka dinko.

'Le ha ho le jwalo, ke tla le phemisa lefu etswe le moo ke yang le ke ke la mphumana lekgale. Sala hantle Dirisang. Sala hantle le wena monghadi Chikano. Mohlomong wena le nna re sa ntse re tla kopana'.

- 6.14 Ketso ya Dirisang ya ho hana ho baleha le aubutiae, e bontsha bohlae kapa bothoto ba hae? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.15 Na o dumellana le Ramaqiti ha a re ho Chikano, 'mohlomong wena le nna re sa ntse re tla kopana'? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao, o ntse o ipapisitse le ditaba tsa pale. (2)
- 6.16 Molaetsa wa mongodi ka pale ee ke ofe? Fana ka ketsahalo e le nngwe paleng ho tiisa karabo ya hao. (3)

[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 7 KAPA POTSO ya 8.

POTSO YA 7: SEFI – DJ Nkutha

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa ka moo **semelo sa dibapadi** tse latelang se hlalishwang kateng paleng ena:

- Kgathatso Motaung
- Nkepe

[35]**KAPA****POTSO YA 8: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TISETSO: Ba ka tsebella lebitso la ka kae hoba re sebedisa dinomoro? Wena o ne o mpitsa *bookworm* o iketa le tlhankana mona. Hona jwale mohla nku e hlokanng lebaka o tlole leka letsoho. BoDene, boJono, boTikinyane ka boKgwadi ba o tseba jwalo ka ha ba itseba. O sele o a tseba! Ke utlwile hore sepoleseng le ditekesing eta ho lla sa hao. Ha o swabe o a tseba! Ke ne ke hana ha ho thwe ka letsatsi le leng, o ne o behile sepatjhe sena sa teke diropeng mona e le wena ya tshwarang tjelete tekesing.

- 8.1 Ke sebakadi sefe seo Tiisetso a buisanang le sona moo? (1)
- 8.2 Puisano ee ya bona, e etsahalla hokae? (1)
- 8.3 Ke eng e halefisitseng Tiisetso hakaale? (1)
- 8.4 Hantlentle sesosa sa kgohlano ena ya bona ke sefe? (1)
- 8.5 Bolela ketsahalo e le nngwe feela terameng, e dumellanang le Tiisetso hore mmuiswa (sebakadi seo a buisanang le sona) o sele. (1)
- 8.6 Fana ka mabaka a mabedi a neng a etse hore Raboditse a shapelle Mmankepe le moradi mohla a neng a tswa ha Mmatshela. (2)
- 8.7 Ka dintlha tse pedi, akaretse ditaba tsa toro ya Tiisetso mohla a tla tsoha hara bosiu. (2)
- 8.8 Setswalle sa Motaung le Mmatshela se ile sa ba le ditholwana dife tse bosula lalaping la Motaung? Bolela tse tharo. (3)

- 8.9 Pele Motaung a wela lerabeng la Raboditse, ke ntho efe e le nngwe eo banna bana ba neng ba sa tshwane ka yona tlhokomelong ya malapa a bona? (2)
- 8.10 Kgohlano e dipakeng tsa Tiisetso le mmuiswa ke ya mofuta ofe? Hobaneng o realo? (3)
- 8.11 Bohlokwa ba boipuiso kapa monoloko ke bofe ka hara terama? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- A Ke ho senolela babadi hore ditaba di fihlile tharahanong.
B Ke ho senolela babadi hore ditaba di fihlile sehlohlolong.
C Ke ho senolela babadi dintho tse mohopolong wa sebakadi.
D Ke ho senolela babadi hore tharollo e fumanwe jwale. (2)

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

RABODITSE: Ke tsebile. Ha o ahlamisana molomo ke molao, Modimo, mosadi. O monna kapa o mosadi wena? Ha o mo tshaba o mpoelle ke tla etsa hore mabele a ikise dinonyaneng, a dule hantle molomong wa tsona. O motle eo motho. Keresemese o hopole e tla hanngwe selemong.

- 8.12 Maikemisetso a Raboditse ke afe ka mantswa aa, 'O monna kapa o mosadi wena?' (2)
- 8.13 Ho latela ditaba tsa terama ee, ke eng seo Raboditse a neng a se bolela ha a re, 'Ke tla etsa hore mabele a ikise dinonyaneng'? (2)
- 8.14 Hlalosa ketsahalo e le nngwe e rarahanyang kapa e mpefatsang ditaba terameng ena. (2)
- 8.15 Diketsahalo tsa terama ee, ke tsa mehleng efe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 8.16 O nahana hore ntlhakemo ya mongodi ke efe malebana le Bokreste? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 8.17 Na o dumellana le ketso ya Mmatshela ya hore a leleke Motaung ha hae, nakong eo Motaung a neng a se a le mathateng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 8.18 Katleho ya lelapa la Raboditse morerong wa lona wa ho etsa hore Motaung a pitlwe ke sefi, e etsa hore o thabe mmoho le lona kapa o le tenehele? Hobaneng o realo? (2)

[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAPA

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso tse PEDI karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng palekgutshweng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 9 KAPA POTSO ya 10.

POTSO YA 9: MODIA – MK Mofihli le ba bang

Ka bolelele ba mantswe a ka bang 250–300, qoqa ka moo dikarolo tse latelang tsa moralo di hlalishwang kateng palekgutshweng ena, 'Tsietsi e latela tshotleho'.

- Tlhekelo
- Kgolo
- Tharahano

[35]**KAPA****POTSO YA 10: MODIA – MK Mofihli le ba bang: KE NE KE SA KGOLWE**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse tla e latela. Ela hloko hore dipotso di itshetlehile palekgutshweng yohle, e seng hodima qotso feela.

- 1 Ngwana enwa o fihlile sekolong mahlo ana a hae a le mafubedu a re tlere! A bile a thothomela ke ho tshoha. Titjherye ya hae e neng e tshohile le yona ha e mmona, ya mo isa ho porinsipala. Tlalane a ntsha ditaba tsohle a ba a hlalosa tsa bophelo boo ba bo phelang kwana ha malomae. Hang porinsipala a tlalehela monga polasi ka taba ena. Monga polasi ha a ka ba a senya nako yaba o se a tehela mapolesa mohala. Ka ho panya ha leihlo tsa kena ntja tsa mmuso tsa fihla tsa nka Tlalane ho ya le yena ha malomae.
- 2 Ha ba fihla ha malomae, ba etsa diphuputso tse ileng tsa ba ruta hore ka bomadimabe Dieketseng yena sefi sena se se ne se mo pitle. Ha mapolesa a fihla, maloma Tlalane o ne a se a apere seaparo se mona sa kereke yane. Hore na o se apere neng le hore a se aparela eng, ha ho mang ya tsebang. Mapolesa ana a ile a mo nka a sa tsotelle seaparonyana sena, mme a tsamaya le yena ho mo isa ntlwanatshwana.

- 10.1 Ngwana enwa ya fihlang mona a le mahlo a mafubedu, o ne a tswa kae? (1)
- 10.2 Bolela lebaka le entseng hore boTlalane ba tlo dula le maloma bona. (1)
- 10.3 Mmadiepollo o tswetse bana ba bakae? (1)
- 10.4 Fana ka lebaka le etsang hore lelapa la Mmadiepollo le robale ka tlala. (1)
- 10.5 Bolela ntho tse pedi tseo kgaitsemi ya Makatikati e neng e sa di kgotsofalla ka Makatikati. (2)
- 10.6 Bolela molao o moholo oo Makatikati a neng a o behetse batjhana ba hae, o be o fane ka lebaka la hae la ho ba behela wona. (2)

- 10.7 Metse ena, Lusaka le Masilo e ne e fapane jwang? Bolela dintlha tse pedi. (2)
- 10.8 Ketelo ya rakgadi wa Makatikati ha Mmadiepollo e bile le dintle dife ho Mmadiepollo? (2)
- 10.9 Ka polelo e le nngwe, akaretsa tsela eo Makatikati a neng a shebahala ka yona ha a ne a fihla habo. (2)
- 10.10 Ho ya ka diketsahalo tsa palekgutshwe ee, mongodi o bolelang ha a re 'Dieketseng yena sefi se se ne se mo pitle'? (2)
- 10.11 Kgohlano e hlahellang palekgutshweng ee ke ya mofuta ofe? Hobaneng o realo? (3)
- 10.12 Diketsahalo palekgutshweng ee di etsahalla tikolohong efe? Fana ka ketsahalo e le nngwe e tiisang karabo ya hao. (3)
- 10.13 Ke Nnete kapa Mafosi hore maloma batjhana o ne a se a nyetse kgetlo la bobedi? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 10.14 Lebaka le neng le etsa hore Makatikati a apare seaparo sa kereke pele mapolesa a fihla ke lefe? (2)
- 10.15 Hlalosa kamoo ditokelo tsa botho di hatakelwang kateng palekgutshweng ena. (2)
- 10.16 Molaetsa wa mongodi ka pale ee ke ofe? Fana ka ketsahalo e le nngwe paleng ho tiisa karabo ya hao? (3)
- 10.17 Na diketsahalo tsa palekgutshwe ee di a kgothweha? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 10.18 Maikutlo a hao a ameha jwang ke Diketsahalo palekgutshweng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35**

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Dithothokiso tseo mohlalobuwa a ithutileng tsona: Araba dipotso tse PEDI ho tse NNE (POTSO YA 11, POTSO YA 12, POTSO YA 13 le POTSO YA 14) tse botsitsweng karolong ena.

POTSO YA 11

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

DITEBOHO – RM Ramathe

- 1 Diteboho ho ngwana Jeso,
- 2 Diteboho tsa thapelo ho Modimo,
- 3 Diteboho tsa moya maikutlo ho Mma Jeso,
- 4 Diteboho tsa kgotso le pako ho Modimo,
- 5 Mokgathaleng wa bohetene botiabolose diheleng,
- 6 O sitwa ho ikoba le hoja mokoka lebelo a di fumane,
- 7 O sitwa ho ikoba le ha dintho di le madulong,
- 8 Ruri motho o sitwa le ho leboha metsuntsunyane
- 9 O ikgakanya le thuso e molemo,
- 10 O mathela dingakeng ho batla thuso,
- 11 Empa o lebala tsebo ya mathomo,
- 12 Motho o sitwa ho dumela le ho leboha Mmuso,
- 13 O lebala mohlodi wa thuso thuto,
- 14 Empa diteboho tsa tshepo le lerato.

- 11.1 Ho ya ka thothokisi ho thwe ke ntho efe e le nngwe eo motho a e lebalang? (1)
- 11.2 Bolela lebaka le etsang hore motho a iphapanyetse thuso eo a e fuwang. (1)
- 11.3 Ho ya ka thothokiso ee, ke batho bafe ba bararo bao sethothokisi se reng ba lokela ho lebohuwa? (3)
- 11.4 Nehelana ka mefuta e mmedi ya diteboho eo sethothokisi se reng di lokela ho lebiswa ho batho bao o ba boletseng ho 11.2. (2)
- 11.5 Thothokiso ena ke ya mofuta ofe? (1½)
- 11.6 Mofuta ona wa thothokiso o ikgetha ka letshwao lefe? (1)
- 11.7 Ke poeletsomodumo/poeletso ya mofuta ofe e hlahellang molathothokisong wa 6? (2)
- 11.8 Ke molathothokisong ofe moo sethothokisi se reng motho o hloleha ho leboha dintho tse nyane tseo a di fuwang? (1)
- 11.9 Bohlokwa ba phetapheto e melathothokisong ya 6 le 7 ke bofe? (2)
- 11.10 Thothokiso ena e etsa hore o ikutlwe jwang? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (3)

[17½]**KAPA**

POTSO YA 12

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

MANTAHA HOSENG – PM Ramathe

- 1 Kajeno ke lehlaphahlapha la motimahlaha,
2 Ke ditiletile tseleng,
3 Bang ba le tipatipa bang ke dithakgithakgi,
4 Ke tsona diketsahalo tsa hoseng.
- 5 Bang motho hlooho e boima,
6 Mosamo ke lejwe o a kukunela,
7 O hopola tsa maoba diketsahalo,
8 Tsona tse bohloko tsa ho kgehlemanyang motho.
- 9 Mahlo a mokola ke bobete,
10 A tshwana le a mokoko kalaneng,
11 O thibasela o disitse dithole bongata,
12 Hoba o rata thotlolo mora nonyana.
- 13 Melomo o e nyeka kgafetsa ha se boomo,
14 E meputswa sa masumu wa dithako,
15 Ke sona tlhare sa Mantaha hoseng,
16 Empa ha se phoso ke tsona tsa maoba diketsahalo.

- 12.1 Sena seo batho ba leng sona ka Mantaha hoseng, ke ditlamorao tsa diketsahalo tsa neng? (1)
- 12.2 Bolela dintho tse pedi tse bonwang sefahlehong sa mokola ka Mantaha. (2)
- 12.3 Fana ka ketsahalo tse tharo tse etsahalang ka Mantaha hoseng, tse hlalosewang temanathothokisong ya 1. (3)
- 12.4 Ke eng e kgehlemanyang motho ka Mantaha? (1)
- 12.5 Fana ka melathothokiso e mmedi eo ho yona sethothokisi se sebedisitseng papiso/tshwantshanyo. (2)
- 12.6 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tseo o di filweng.
- A Ya tomatso
B Ya tokodiso
C Ya thuto
D Ya tlhaloso (1½)
- 12.7 Bohlokwa ba kgonyetso e molathothokisong wa 15 ke bofe? (2)
- 12.8 Molaetsa wa thothokiso ee ke ofe? (2)
- 12.9 Molathothokisong wa 1, sethothokisi se sebedisitse bonono bofe ba bothothokisi mme bohlokwa ba bona ke bofe? (3)

[17½]**KAPA**

POTSO YA 13

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

LEFU LA MORENA GEORGE VI – KE Ntsane

- 1 E ile e siile mahlomola kgosi,
- 2 Hodimo le faladitse bana ba batho,
- 3 Hodimo le faladitse Fitoria le Moshweshwe,
- 4 Badimo ba rona hoja ba itswaletse,
- 5 Ba tswetswe kgosi, ba tswetswe morena,
- 6 Ba tswetswe tau, thaka Seeiso, Sebata.
- 7 Ra bona ka tsietsi le tlokotsi ho ngatafala,
- 8 Ra bona ka letsatsi ho ema molebe,
- 9 Ra bona fatshe le tjha le omella bohlaswa,
- 10 Yare le theoha rothodi la lehodimo,
- 11 La theoha le le ditaba le manyofonyofo,
- 12 La theoha le kentse lerumo ka kobong.
- 13 E ile e siile mahlomola, kgosi,
- 14 Modimwa Lisabeta le Makeriti,
- 15 Modimwa mmuswa Engelane bophara,
- 16 Mmane wa Kgosisa batho o ile hodimo,
- 17 O ile ho Fitoria le Moshweshwe, badimo,
- 18 Mmusong o se nang dikgoka, kganyeng,
- 19 Haufinyane mona maobanyana,
- 20 Kgosikgolo Mmantshebo, Rasefabatho,
- 21 O tswa nna kokota ha Khing, moreneng,

- 13.1 Morena George VI e ne e le morena wa naha efe? (1)
- 13.2 Ke batho bafe ba babedi bao ho thweng lefu le ba senyeditse? (2)
- 13.3 Bolela dintho tse pedi tseo sethokhokisi se reng di ile tsa hla tsa bontsha hore ditaba di mpe. (2)
- 13.4 Ke batho bafe ba babedi bao ho thweng morena George o ile ho kopana le bona? (2)
- 13.5 Fana ka lentse le tswang thothokisong le bolelang ntho e le nngwe le morena. (1)
- 13.6 Ke sebetsa sefe sa bothothokisi se sebedisitsweng melathothokisong ya 7 le 8? (2)
- 13.7 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 13.8 Mofuta ona wa thothokiso o ikgetha ka letshwao lefe? (1)
- 13.9 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 18. (2)
- 13.10 Molathothokisong wa 5, sethokhokisi se sebedisitse letshwao bohareng ba mola. Hana sebetsa sena sa bothothokisi se bitswang? Bohlokwa ba tshebediso ya sona ke bofe? (3)

[17½]**KAPA**

POTSO YA 14

Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

HO SE TSHEPAHALE – RN PHUME

- 1 Le teng le le lelele leqwatsiqwatsi,
 2 Nthwa ho reholaka ha e tsamaya,
 3 Ya ho ema ka ditlhako,
 4 Ntho ya ho tshaba lefatshe
 5 Empa lefatshe le thotse.
- 6 Ha a tsamaya wa kakaila!
 7 O kakaila ha bohloko feela,
 8 Ha a qenehele lefatshe;
 9 Lefatshe ha se nthwa ho qenehelwa.
- 10 O ne o mo kgolwa, hobaneng?
 11 O ne o mo tshepa, hobaneng?
 12 O ne o mo mamela, hobaneng?
 13 O ne o mo adima, Hobaneng?
- 14 Jwale o setse le wa mateneng,
 15 Jwale o maketse ebile o hloletswe,
 16 O makalla rona,
 17 Qwatsiqwatsi le ile!
- 18 Ha se motho wa letho,
 19 Ke mopheme!
 20 Ha se motho wa letho,
 21 Ke phokojwe!
 22 Hei! Ha se motho leqwatsiqwatsi,
 23 Ke pere ya lebelele!
 24 Helang bo! Leqwatsiqwatsi ha se motho,
 25 Ke lemenemene, ke Ramaqiti!

- 14.1 Sethothokisi se re leqwatsiqwatsi ha se motho empa ke eng melathothokisong ya 24 le 25? (1)
- 14.2 Bolela mabitso a mabedi a diphoofolo ao sethothokisi se a rehileng leqwatsiqwatsi 5. (2)
- 14.3 Ho thwe leqwatsiqwatsi o jwang ka seemo molathothokisong wa 1? (1)
- 14.4 Bolela diketso tse tharo tsa leqwatsiqwatsi tseo sethothokisi se ipotsang hore hobaneng di etsahetse. (3)

- 14.5 Letshwao la ho bala qetellong ya molathothokiso wa 10 le bitswang? (1)
- 14.6 Enjambamente/molamotjetje o sebedisitse molathothokisong ofe temanathothokisong ya 1? (1)
- 14.7 Mantswe ana, 'ha a qenehele lefatshe' molathothokisong wa 8 a bolelang? (2)
- 14.8 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1 ½)
- 14.9 Molaetsa wa thothokiso ee ke ofe? (2)
- 14.10 Temanathothokisong ya 3, sethothokisi se sebedisitse phetapheto ya mofuta ofe? Bohlokwa ba yona ke bofe? (3)
[17½]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70